

gestie? Van der Plas wilde 'terstond buiten twijfel stellen voor Java dat aan de ondergeschikte positie van het Inheems Bestuur, herstel waarvan voor vele Indonesische bestuursambtenaren een schrikbeeld is, althans in beginsel een einde wordt gemaakt.'¹

De wrevel van die inheemse bestuurders kennend, was van der Plas bij tijd en wijle (hij kon ook anders reageren) niet verbaasd dat zovelen hunner zich door de Japanners in hun functies lieten bevestigen of zich in nieuwe functies lieten benoemen. Zeker, daar waren eerezuchtigen onder die de hun geboden kansen aangrepen, maar de indrukken welke hij van de meesten had opgedaan, waren gunstig. Toen Radio Djakarta in november '42 had bericht dat zeven inheemse bestuursambtenaren tot burgemeester van een stadsgemeente waren benoemd, noteerde hij:

'Van de zes *patih*s en één *wedono*, tot burgemeester benoemd, ken ik er zes. Al deze zijn door-en-door eerlijke, betrouwbare en bekwame lieden en juist in het geheel niet machtsaanbidders. Hun motieven dienen bekend te zijn voor geoordeeld wordt.'²

Bij die beoordeling was behoedzaamheid wenselijk. Zeker, een Soekarno was, zo zag van der Plas het, Japan verheerlijkend en tot steun aan de Japanse oorlogvoering oproepend, een collaborateur geworden die een strenge straf verdiende, maar bij vele anderen had kennelijk ook beduchtheid voor Japanse strafmaatregelen als men samenwerking weigerde, een rol gespeeld. Van die angst voor de Japanners kreeg hij een duidelijk beeld toen van april '44 af delen van Nederlands-Nieuw-Guinea en enkele eilanden voor de noordkust daarvan door MacArthurs strijdkrachten werden bevrijd – nadien kon van der Plas persoonlijk met velen spreken: inheemse ambtenaren die hun werk hadden voortgezet, *romoesja*'s ook die van Java waren overgebracht. 'Ik weet', zo schreef hij begin november '44 aan Warners die op Ceylon belast was met de voorbereiding van het Nederlands militair gezag op Sumatra (en die geneigd was tot krachtdadig ingrijpen),

'uit mijn gesprekken met honderden bevrijden dat allen bang zijn en niet zonder reden en ik weet dat men dit van elkaar begrijpen kan. Men zegt het mij ronduit. Wanneer men een volk 300 jaar op het hoofd geslagen heeft, zodra het enige moed toonde, en er in geslaagd is, gedurende 100 jaar in de voornaamste gebieden 'rust en orde' te handhaven in plaats van '*law and order*', dan behoeft men zich

¹ Memorandum, 8 nov. 1942, van van der Plas aan van Mook, p. 1 (a.v., B 9). ² A.v., p. 2.